

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री वैद्यनाथ उपाध्याय
माननीय न्यायाधीश श्री डा.भरतबहादुर कार्की
आदेश

०७०-WO-००३६

जिल्ला स्याङ्जा, धुमपोखरा गा.वि.स., वडा नं.६ घर भई हाल का.जि., का.म.न.पा.,
वडा नं.३३ मैतिदेवी बस्ने वर्ष ३४ को भिम प्रसाद चापागाई-----१

निवेदक
वादी

विरुद्ध

नवलपरासी जिल्ला, रजगर गा.वि.स. वडा नं.४ घर ठेगाना भएको ठाकुरप्रसाद रिजाल-१
जिल्ला प्रशासन कार्यालय पुतलीबजार, स्याङ्जा-----१

विपक्षी
प्रतिवादी

मुद्दा:- प्रतिषेध ।

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ र १०७(२) अन्तर्गत यस अदालतमा
दायर हुन आएको प्रस्तुत निवेदनको संक्षिप्त तथ्य र निर्णय यस प्रकार छ:-

म रिट निवेदक का.जि., का.म.न.पा., वडा नं.३३ मैतिदेवीमा डेरा गरी बस्ने गरेको र
विपक्षी नं.१ स्याङ्जा जिल्लास्थित पुतलीबजारमा बसोबास गरी व्याज लिने हिसाबमा रकम लगानी
गर्ने गर्द थिएँ । सोही क्रममा निज विपक्षी नं.१ सँग चिनाजाना भएकोले समय समयमा एक
अर्कोलाई साह्रो गाह्रो पर्दा सघाउने समेतको कार्य गर्दै आई रहेका थियौँ । त्यसै क्रममा आफूलाई
पनि काठमाडौँमा केहि रकम व्यापारका लागि दिनु पर्‍यो भनी विपक्षी नं.१ लाई अनुरोध गर्दा
हुन्छ भनी लिखित कागज समेत नगरी तत्कालै रिसिभबाट रु.५०,०००।- र मिति २०६९
सालमा एस.वि.आई.बैंक स्याङ्जा, वालिङ शाखामार्फत् रु.२,००,०००।- विपक्षीले मलाई ऋण
दिनु भएबाट आफू काठमाडौँको मैतिदेवी ठाउँस्थित बसोबास गरी व्यापार व्यवसाय गर्दै आई
रहेकोमा पछि विपक्षी नं.१ ले आफूलाई रकम चाहिएकोले रकम फिर्ता गर्नु भनेबाट मैले 31

October 2012 मा एस.वि.आई.बैंकबाट भुक्तानी हुने गरी रु.२५,०००।- को चेक र 5 November 2012 मा एस.वि.आई.बैंकबाट भुक्तानी हुने गरी २५,०००।- को चेक दिएकोमा सो रकम भुक्तानी भई सकेको छ । तत्पश्चात् पुनः बसुन्धारा काठमाडौंस्थित रहेको IME Domestic Remittance (IME Pvt.Ltd.) मार्फत मिति २०६९।९।४ गते ५०,०००।- र ऐ (IME Pvt.Ltd.) मार्फत मिति २०६९।१०।५ गते रु.७०,०००।- समेत पठाएको छु । हालसम्म मैले विपक्षी नं.१ लाई जम्मा रु.१,७०,०००।- बुझाई सकेको छु । निज विपक्षी नं.१ लाई अब बुझाउन बाँकी लेनदेनको रकम रु.८०,०००।- रहेको छ ।

तत्पश्चात् हाल आएर विपक्षी नं.१ ले लेनदेनको बाँकी रकम रु.८०,०००।- तुरुन्त तीर भन्दै मलाई धम्की दिन थाल्नु भयो । मैले जवाफमा हाल म सँग नगद रकम छैन त्यसैले मलाई २, ३ महिनाको समय दिनुहोस् भनी विपक्षी नं.१ सँग अनुरोध गर्दा विपक्षी नं.१ ले हुँदैन भनी जिल्ला प्रशासन कार्यालय स्याङ्जामा मेरो विरुद्धमा रकम उठाई कारवाही गरी पाउँ भनी निवेदन दिनुभएको रहेछ ।

तत्पश्चात् म निवेदकलाई मिति २०७०।४।३ गतेबाट विपक्षी नं.२ को कार्यालयका निवेदन शाखाका कर्मचारीले सि.डि.ओ.को आदेश छ, तपाई तुरुन्त जिल्ला प्रशासन कार्यालय स्याङ्जाको निवेदन शाखामा हाजिर हुनु होला अन्यथा हामी तपाईलाई हाम्रो कार्यालयबाट प्रहरी खटाई काठमाडौंबाट यहाँ झिकाई प्रहरी मार्फत विभिन्न झूठा मुद्दामा फसाई दिन्छौं भनी पटक पटक फोन गर्दै आई रहेका छन् ।

सर्वप्रथमतः म निवेदकले लेनदेन गरेको पूर्ण रकममा तिर्न बुझाउन रहेको बाँकी रकम रु.८०,०००।- मात्र रहेकोमा लेनदेन गरेको रकमलाई जिल्ला प्रशासन कार्यालय स्याङ्जाले आफूलाई हुँदै नभएको अधिकार प्रयोग गरी म निवेदकलाई थुन्ने थुनाउने लगायतको काम कुरा गरी मिति २०७०।४।१३ गतेभित्र अनिवार्य रुपमा विपक्षी नं.२ को कार्यालयमा हाजिर हुनु भनी धम्की दिइएको छ ।

यस्तो देवानी दायित्वको विषयलाई लिएर विपक्षी नं.१ को ठाडो निवेदन वा उजुरीको भरमा विपक्षी नं.२ ले मलाई गैरकानूनी हिसावमा प्रमुख जिल्ला अधिकारको आदेशमा प्रहरी कार्यालयमा थुनामा राखी मानसिक र शारिरीक यातना दिई, जबरजस्ती कुनै लेनदेनको कागजमा सहिछाप गराउने अधिकार केहि सार्वजनिक अपराध ऐन, स्थानीय प्रशासन ऐन तथा प्रहरी ऐन र नियमावलीले विपक्षीहरूलाई दिएको छैन । लेनदेनको विषय हेर्ने क्षेत्राधिकार प्रहरी तथा प्रशासनको

होइन भन्ने विषयमा सम्मानीत अदालतबाट थुप्रै सिद्धान्तहरू समेत प्रतिपादन भई सकेको छ । यसरी विपक्षीहरूको उक्त कार्यले म निवेदकलाई नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२ धारा १३, १८, २१ समेतद्वारा प्रदान गरिएको मौलिक हक समेतको हनन भएकोले उपचारको लागि वैकल्पिक उपयुक्त र प्रभावकारी कानूनी मार्ग समेत नहुँदा नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२, १०७(२) अन्तर्गत यो निवेदन गर्न आएको छु । अतः निवेदकलाई लेनदेनको विषयमा धरपकड वा थुन्छेक नगर्नु नगराउनु भनी विपक्षीको नाममा प्रतिषेध परमादेश लगायत जो चाहिने अन्य उपयुक्त आज्ञा आदेश वा पूर्जी जारी गरी पाउँ भन्ने व्यहोराको निवेदन दावी ।

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको माग बमोजिम आदेश किन जारी हुनु नपर्ने हो ? यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाका म्याद बाहेक १५ दिनभित्र लिखित जवाफ पठाउनु भनी रिट निवेदनको एक प्रति नक्कल साथै राखी विपक्षी नं.२ लाई महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत् सूचना पठाई लिखित जवाफ आएपछि वा अवधि नाघेपछि नियमानुसार पेश गर्नु । विपक्षी नं.१ लाई यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाका म्याद बाहेक १५ दिनभित्र आफैं वा आफ्नो कानूनबमोजिमको प्रतिनिधिमार्फत् लिखित जवाफ पठाउनु भनी रिट निवेदनको एक प्रति नक्कल समेत साथै राखी सम्बन्धित जिल्ला अदालतमार्फत् सूचना पठाई लिखित जवाफ परे वा अवधि नाघेपछि नियम बमोजिम पेश गर्नु ।

साथै अर्को आदेश नभएसम्म निवेदकलाई लेनदेन जस्तो देवानी दायित्वको विषयमा पक्राउ गर्ने थुनामा राख्ने वा करकापसँग कागज गराउने कार्य नगर्नु नगराउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा अन्तरिम आदेश जारी गरी दिइएको छ भन्ने यस अदालतको आदेश ।

विपक्षी रिट निवेदक भीमप्रसाद चापागाईले रिट निवेदनमा उल्लेख गरे बमोजिम मिति २०७०।४।३ गते वा सोभन्दा अघि वा पछि यस कार्यालयबाट निजलाई पत्रद्वारा वा फोनद्वारा यस कार्यालयमा झिकाइएको छैन । निवेदकले निवेदनमा भने बमोजिम ठाकुरप्रसाद रिजालको यस कार्यालयमा निज उपर निवेदन परेकोसम्म पनि कार्यालयको अभिलेखबाट देखिँदैन । विपक्षीले निवेदन शाखामा हाजिर नभएमा प्रहरी खटाई विभिन्न झूठा मुद्दा फसाई दिन्छौं भनी पटक-पटक फोन गर्दै गरेको आरोप लगाउनु भएको छ । तर पनि निवेदनमा कुन मिति समयमा कति नम्बरको टेलिफोनबाट फोन गरियो सो कुरा भने निवेदनमा खुलाउन सक्नु भएको छैन । तसर्थ निवेदकको रिट निवेदन कुनै सत्यतामा आधारित छैन । यस कार्यालय उपर निवेदकले झूठा

आरोप लगाई निवेदन दिएको हुँदा उक्त रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने विपक्षी जिल्ला प्रशासन कार्यालय स्याङ्जाको लिखित जवाफ ।

नियमानुसार साप्ताहिक तथा दैनिक पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत निवेदनसहितको मिसिल अध्ययन गरी निवेदकका तर्फबाट रहनु भएका विद्वान् अधिवक्ता श्री दिपकमणि निरौलाले मेरो पक्षले विपक्षी ठाकुरप्रसाद रिजालसँगबाट लेनदेन गरेको रु.२,५०,०००।- मध्ये रु.८०,०००।- मात्र तिर्न बुझाउन बाँकी रहेको अवस्थामा उक्त बाँकी रकम तिर्न बुझाउन मन्जुर रहेकै अवस्थामा विपक्षीहरू मिली पक्षलाई जोर जुलुम जबरजस्ती गरी हुँदै नभएको अधिकार प्रयोग गरी डर धाक देखाई देवानी दायित्वको विषयमा मिति २०७०।४।३ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालय लगी लेनदेनको कागजमा सहिछाप गराउने कार्य अवैधानिक भएकोले प्रतिषेधको आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने र विपक्षीतर्फबाट रहनु भएका महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयका तर्फबाट रहनु भएका सह-न्यायाधिवक्ता श्री संजिव रेग्मीले विपक्षी रिट निवेदकले निवेदनमा उल्लेख गरेबमोजिम पत्रबाट वा फोनद्वारा यस कार्यालयबाट झिकाइएको कुरा यस कार्यालयको अभिलेखबाट नदेखिएको र निवेदकको रिट निवेदन कुनै सत्यतामा आधारित भएको नदेखिँदा यस कार्यालयउपर निवेदकले लगाएको झूठा आरोप खारेज गरी पाउँ भनी गर्नुभएको बहस समेत सुनियो ।

उल्लेखित बहस समेत सुनी प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गर्नु पर्ने हो होइन भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्दा निवेदकलाई लेनदेनको विषयमा धरपकड वा थुनछेक नगर्नु नगराउनु भनी विपक्षीको नाममा प्रतिषेध परमादेश लगायत जो चाहिने अन्य उपयुक्त आज्ञा आदेश वा पूर्जा जारी गरी पाउँ भन्ने निवेदन दावी र विपक्षी रिट निवेदक भीमप्रसाद चापागाईले रिट निवेदनमा उल्लेख गरेबमोजिम मिति २०७०।४।३ गते वा सोभन्दा अघि वा पछि यस कार्यालयबाट निजलाई पत्रद्वारा वा फोनद्वारा यस कार्यालयमा झिकाइएको छैन । ठाकुरप्रसाद रिजालको यस कार्यालयमा निज उपर निवेदन परेको पनि छैन । निवेदकले निवेदनमा उल्लेख गरे बमोजिम ठाकुरप्रसाद रिजालको यस कार्यालयमा निज उपर निवेदन परेकोसम्म पनि कार्यालयको अभिलेखबाट देखिँदैन । विपक्षीले निवेदन शाखामा हाजिर नभएमा प्रहरी खटाई विभिन्न झूठा मुद्दा लगाई फसाई दिन्छौ भनी पटक-पटक फोन गर्दै गरेको आरोप लगाउनु भएको छ । तर पनि निवेदनमा कुन मिति समयमा कति नम्बरको टेलिफोनबाट फोन गरियो सो कुरा भने निवेदनमा खुलाउन सक्नु भएको छैन । तसर्थ निवेदकको रिट निवेदन कुनै सत्यता आधारित छैन । यस

कार्यालय उपर निवेदकले झूठा आरोप लगाई निवेदन दिएको हुनाले निवेदकको उक्त रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने जिल्ला प्रशासन कार्यालय, स्याङ्जाको लिखित जवाफ रहेको र विपक्षीमध्येका ठाकुरप्रसाद रिजालका नाममा मिति २०७०।५।९ मा जारी भएको तामेल म्यादभिन्न लिखित जवाफ नफिराई म्याद गुजारी बसेको देखिन्छ ।

मूलतः निवेदकले प्रतिषेध र परमादेशको आदेशको माग गरेको देखिन्छ । कुनै पनि जनसरोकार वा जनउत्तरदायित्व बहन गर्नुपर्ने निकाय, अधिकारीले आफूले गर्नुपर्ने कार्य नगरेको वा कानूनबाट अख्तियारी नभएको काम गर्न थालेको अवस्थामा यो Instrumentको प्रयोग गरिन्छ ।

रिट निवेदक भिमप्रसाद चापागाईंले विपक्षीसँग व्यापार व्यवसाय गर्न रकम लेनदेन गर्ने गरेको कुरा स्वीकार गरेको देखिन्छ । उक्त रकम तुरुन्त तिर्नुहोस् भनी विपक्षीहरूले डर धाक धम्की दिएको, अधिकारबिहीन एवं गैरकानूनी काम गरेको भनी लिएको निवेदन दावीमा निजले विपक्षी कार्यालयले झिकाई डर धाक धम्की दिएको भन्ने कुराको प्रमाणद्वारा पुष्टी गर्न सकेको पाइदैन । विपक्षी जिल्ला प्रशासन कार्यालय स्याङ्जाले पेश गरेको लिखित जवाफमा आफूले निवेदकलाई निवेदन दावी बमोजिम अधिकार क्षेत्र बाहिर गई गैरकानूनी रूपमा कागज गराउन धम्की नदिएको, टेलिफोनबाट निवेदकलाई नझिकाएको भन्ने समेत उल्लेख गरेको देखिन्छ । अतः माथि उल्लेखित आधार कारणबाट निवेदन दावीको वैधानिकता नरहि औचित्यहीन देखिएबाट निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी गरिरहनु पर्ने अवस्था नदेखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । मिति २०७०।४।१५ मा यस अदालतबाट जारी भएको अन्तरिम आदेश समेत निष्कृत गरिदिएको छ । प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु ।

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत- रणबहादुर कटुवाल

कम्प्यूटर- अमिररत्न महर्जन

इति सम्बत् २०७० साल पौष १८ गते रोज ५ शुभम्-----